

xals i amb desviacions semàntiques comparables a les nostres: en els Abruzzi, *wafrón* al costat de *wáfrø*; ara bé, tant el calabrès *mafrune* com l'irpinate *máfaru* han passat a significar 'neci, babau', cosa que sembla partir precisament d'una evolució de la de 'rústic garneu' que hem pres com a base de les nostres. I és que aqueixos mots afectius es presten molt a aqueixes desviacions dins la tònica general pejorativa. Com que la forma fonètica estrictament romana hauria hagut de ser VABER, -BRA, -BRUM, i la forma amb -F- denota variant dialectal sabèllica, Niedermann (*Bezzenbergers Beiträge* xxv, 88) va fer responsable d'aquest predomini dialectal la gran influència de les Fabulae Atellanae sobre la plebs de Roma. Ara bé, és sabut (Ernout-M., Walde-H.) que, al costat d'això, sobrevisqué durant algun temps la forma romana estricta *vaber, vabrum*, conservada en moltes glosses (*ThLL*), però llavors és amb el sentit de «varium, pictum, versipelleum, multififormem», o sigui, en un mot, 'bigarrat, virolat'.

Doncs recordem-nos que *bigerrus sermo* es deia d'un llenguatge extravagant, que *vestis bigerra* era la 'hispida, hirsuta' i que el dominicà *abigarriao* vol dir «lloroso, desaliñado» (DCEC, s. v. *abigarrado*, I, 9b 13ss., 9a58), i que P. Coromines anomenava *virolada* una mossa esbojarrada i inconstant. Alguna d'aquestes aberracions semàntiques li podien venir al mot afectiu llatí VAFER des dels seus llunyans orígens; car Meillet posa de relleu que entre VANUS (de *UAS-NOS) 'buit, desert', UAS-TUS 'desert, erm, immens' i UA-CUUS hi ha en comú només una ampla arrel VA-, en part amplificada en UA-S, la idea bàsica de la qual és 'incomplet', 'privat de, va, lleuger' (> a-al. ant. *ōdi* «vain, léger», etc.); i si bé ell prudentment s'absté de donar etimologia indoeuropea per a *uafar, uafra*, em sembla que, puix que existiren totes aqueixes amplificacions amb elements sufixals diversos, és versemblant d'admetre'n una quarta UAS-RO-S, que, d'acord amb la fonètica històrica itàlica havia de donar *uafro*- en osco-umbriosabèllic, i *uabro*- en el dialecte romà del llatí (cf. ll. *crabro*, itàlic *scalafro* < indoeur. KRASRO-, a-al. ant. *hornuz*, lit. *širšū*; *cerebrum* = gr. dial. *χαρά(σ)ρα*, scr. *čiršnāb*): de 'va, lleuger', evidentment es podia passar a 'virolat', 'maliciós, astut', etc. en el llenguatge imatjat i afectiu del teatre satíric i del llatí vulgar.

No és excessivament atrevit d'admetre que el cat. dial. (pall., cerd.) *brufar* 'neviscar' (Rialb de Noguera, 1962), aran. *burjada, borrujada* 'tempestat violenta' (i els altres mots aplegats en el BDC xxiii, 279) siguin especialitzacions de sentit i de forma que en última instància remuntin a la família de *VOFER i de *bròfec*; de tota manera en això ja tenim una qüestió més problemàtica; i que es complica encara per la probabilitat que llavors hi hagués hagut, en aquests, contaminació per part d'altres famílies de mots, com la de *rufaca, rúfol*. Per tant és preferible deixar aquesta possibilitat en suspens, i com a cosa incerta. Més que més vista la versemblança d'un parentiu d'aquest amb BRUFAR.

En canvi és segur que hi ha hagut alguna relació amb un altre mot, que és adjectiu com *bròfec* i de sentit més aviat afí; no és segurament una relació originària, però com que n'hem de tractar en alguna banda, serà bo de fer-ho ací. De BROIX no en tenim documentació antiga i passa per ser un mot només balear; el defineix Amengual + «áspero, desapacible, el que está de semblante enojado; brusco; tosco, áspero, ein desbatar, bronco; lo basto, burdo, áspero, al natural y sin pulimento, artificii experts; ròneg: dorm en terra broxa o rònega».⁴

Tenim prova que aquest adj. pertanyia al lèxic personal de Marian Aguiló: «jauré (com prou vegades m'esdevingué) estesa la manta damunt la terra broixera, lo sac de pit per coixí», 1893, prefaci al *Rom. Pop. de la T. Cat.* (BABL xii, 260). Mn. Alcover tenia coneixement antic i familiar del mot, del qual cita un exemple en una vella i famosa cançó popular: «aqueix rafal duia un nom que era romànic broix, com l'ordi que se menjaven un temps els santanyiners de la cançó: 'A Santanyí tenen toix; / això ja elze ve des néixer: / venen es blat i sa xeixa, / i se mengen s'ordi broix» (BDLC xiv, 925, 138). En les *Contarelles* escrivia el mateix Alcover: «No li donen l'ensol per jeure i s'ha d'ajassar dalt sa paia broixa».

També men.: veg. dos exs. en cançons i contalles tradicionals de la pagesia: «per dinar mos van donar / aliaigo broix cremat, / per trenta mos van posar / cabeis que tenien un pam», «fet es sal-i-aigu broix, ca-solà, es pelegri es prengué una bona escudella de sopes» (Camps Mercadal, *Folkl. Menorquí* I, 121; II, 88). Moll, en el seu vocabulari (Misc. Alcover, 429), deia que ara a Ciutadella ja només s'usa en *oliaygu broix* «oli-aygua sense tomàtiga»; i en l'*AlcM* ho defineix «ròneg, tot sol, sense acompanyament d'elements suavitzadors».

El diccionari Aguiló dona l'exemple «dormir en terra broixa», i aquest de la *Comèdia de la Conquesta* (Mall., 1683): «y tu, ab gran congoxa, tes rodilles reals en terra broxa». Com que realment el mot no es troba en els dicc. catalans del Principat, i recordo haver-lo sentit, però crec que només a les Illes, potser és, doncs, un fet que no s'usa més que allà. Tanmateix tinc nota que l'usava el lleidatà Joan Santamaria, en les seves *Visions de Catalunya*, escriptor de vocabulari tan netament viu i tan purament lleidatà: en una de les *Visions* (publicada a «La Publicitat» del 25-xi-26): «tossals broixos i pelats». Cal dubtar, vist el caràcter del seu estil, que sigui imitació d'un ús mallorquí. Potser sí, tanmateix. Però que el mot va arribar a les Illes des de Terra Ferma, amb la llengua portada pels conquistadors, és probable perquè se n'usa encara una variant en el Baix Empordà: «sang bloixa: sang que raja ben clara, que no està presa» dada de Llofriu registrada en l'*AlcM*; i és conegut que Na Irene Rocas, la col·laboradora de l'*AlcM* a Llofriu, fou la millor corresponent que tingué Mn. Alcover, i una dona de llenguatge extraordinàriament ric, tradicional i purament empordanès.

⁶⁰ Ara bé aquí no podem desconeixer la prolongació